

POD POKROVITELJSTVOM NJ. VELIČANSTVA KRALJA PETRA II.

SLAVNOSTNI KONCERT
V PROSLAVO 20 LETNICE
OSVOBOJENJA IN ZEDINJENJA

L. M. ŠKERJANC:

ZEDINJENJE
ZA SOLI, ZBOR IN ORKESTER

VELIKA UNIONSKA DVORANA
V PONEDELJEK, DNE 7. NOVEMBRA 1938
ZAČETEK OB 20. URI

DELO IZVAJAJO:

V. HEYBALOVA — sopran

M. KOGEJEVA — mezzosopran

S. BANOVEC — tenor

J. BETETTO — bas

PEVSKI ZBOR GLASBENE MATICE LJUBLJANSKE
ORKESTER LJUBLJANSKE FILHARMONIJE

DIRIGENT: RAVNATELJ M. POLIČ

A. Gradnik: Iz zbirke De profundis:

*Smo bratje? Enega rodú? Od kdaj?
Je slavno truplo kraljeviča Marka
k nam pripeljala Svetogorca barka?
Je Kosovo, Kumanovo naš kraj?*

*Je kolo mar naš davni običaj?
Kaj se pri nas praznuje krstna slava?
Kaj v naši pratiki je sveti Sava?
Je naša prošlost zgodovina vstaj?*

*Je bila tudi nam svoboda draga
bolj od življenja našega in blága?
Smo jedli mi prognanstev grenki kruh?*

*Smo res družina? Enega imena?
Smo ene vere? Enega plemena?
Ni jezik drug? Ni volja, misli, duh?*

*Smo bratje! Grehi nesvobodnih dni
težijo nas in prošlosti pošasti
nas plašijo in nas držé v oblasti,
mrličí še pijéjo našo kri.*

*Še bije v žilah nam tujinstva strup.
O bratje! Hočemo nazaj k propasti?
Spet v prejšnji mrak in mraz? Pustimo rasti
v vseh srcih le ljubezen, vero, up!*

*Opróstimó zlih misli se in zmot!
Prostrane domovine so dobrave,
ne glejmo nanje, bratje, iz nižave!*

*Stopimo na najvišje naše gore!
Samo z gorá se vidi vrelo zore
in le z vrhóv v bodočnost daljna pot!*

Zedinjenje

Organsko jedro celovečerne simfonične kantate »Zedinjenje« tvorita dva soneta dr. Alojzija Gradnika iz zbirke »De profundis«. Okrog besedila, ki je smiselno podeljeno solistom in zboru, se zgrinjajo posamezne simfonične slike, poverjene orkestru, tako da nastane oblika, katere novost je ravno v usporeditvi in uravnovešenju vokalnega dela z instrumentalnim. Tako predstavlja L. M. Škerjančev »Zedinjenje« novo slogovno obliko simfonične kantate, v kateri imajo pevske in orkestralne partije enako veljavo.

Skladba sestoji v smislu besedila iz dveh delov, ki ju veže orkestralna medigra. Kratka programska analiza naj olajša poslušalcu zasledovanje osnovnih misli in predstav, katere je skušal skladatelj ponazoriti z muzikalnimi sredstvi.

Prvi del začne neposredno z vzklikom osmeroglasnega mešanega zbora, podprtega z vsem orkestrom: »Smo bratje?« To vprašanje vobče daje vsemu prvemu delu osnovno obeležje ter se kasneje često ponavlja. Druga vrstica soneta je poverjena tenorjem, četrta basom, nakar zbor ponovi vprašanje, ki izzveni brez odgovora. Prva simfonična slika, ki sledi zadnjemu utripu skoraj obupanega vzklika, predočuje »Kolo« kot uvod v tenorski solo pri besedah: »Je mar naš davni običaj?« »Kolo« je originalen poskus simfonične uporabe srbskega narodnega plesa z uvedbo menjave $\frac{6}{8}$ in $\frac{3}{4}$ takta, ki se končno izlijeva v $\frac{6}{8}$ gibanje, katero je nedvomno najbolj naravni slovanski plesni ritem. V ples poseže neposredno tenorski solo z drugo kitico soneta, nakar se v odmevu nadaljuje $\frac{6}{8}$ ritem »Kola«. Naslednja simfonična slika ima namen pripraviti vstop zbora in predočiti življenje seljaka, ki mu je po pesnikovih besedah »bila svoboda draga bolj od življenja in blaga«. Ta slika začne z bukoličnim pastirskim razpoloženjem, katero uvajata kadenci flavte in klarineta. Arhaično mirno življenje prekine nenaden vpad vsega orkestra, ki naznanja boj. Vname se bitka za svobodo, ki pa konča s porazom in prognanstvom. Tožbo za izgubljeno svobodo ozna-

čuje »Žalna koračnica«, ki zaključuje simfonični odstavek. Nato nastopi a cappella-zbor s prvim tercetom soneta. Njegovo petje preide v orkestralno medigro, ki služi za uvod drugega terceta. Ta je poverjen solistom in je v oblikovnem oziru vokalna fuga. Temo prinese v prvič sopran, nakar se v prosti ekspoziciji prenaša v druge solistične glasove. Medigra je dana orkestru; sledi ji druga ekspozicija, v kateri prinese temo alt. Ta del je napisan za četverospjev brez spremljave. Nato vpade zbor z vprašanjem: »Smo bratje?«, toda tudi ta vzklík zamre brez odgovora. Izpeljava fuge začne z obrnjeno temo, ki jo prinese najprej altovski solo. V medigri znova prekine zbor tok skladbe s svojim vprašanjem, nakar začne tesna (stretta) z obrnjeno temo v četverospjevu. Ta del konča s kadenco solistov, ki neposredno preide v zaključno vprašanje zbora, s katerim konča prvi del kantate.

»Interludij« je simfonična žalna koračnica, posvečena spominu padlih za svobodo. Običajna oblika koračnice je razširjena z uvodom in z dvema trioma ter predstavlja osredje simfoničnega značaja celotnega dela.

Drugi del odgovarja prvemu s pozitivnim zatrdilom »Smo bratje!«, ki ga prinese zbor, oprt na harmonsko podlago trobil. Prvi kvartet drugega soneta se priključi kot a cappella-zbor (osmeroglasen), na čegar zadnjem tonu prične simfonična slika »prividov iz preteklosti«. Vzponi, borbe, porazi, izdajstva in mračni znaki sužnjih dni najdejo izraz v tej glasbeni sliki, v katero seže basovski solo s prvo vrstico drugega kvarteta. Vzklík: »O bratje!« se pridružijo ostali solisti, tenorski in altovski solo pa svarita pred padcem v prošlost. Kratka orkestralna medigra, ki prinaša motive iz »Interludija«, tokrat v mehki barvnosti štirih viol in violončelov, uvede v kratek sopranski in tenorski dvospjev z bodrilnimi besedami zadnjih vrstic drugega kvarteta. Nato začne široko razpredeni uvod v zaključni del kantate »zarja svobode«. Ta instrumentalna slika, v kateri se kanonično uporablja glasbena misel, ki naj predočuje prihod nove dobe, preide polagoma v fanfaro treh trobent in njeno motivno nadaljevanje, ki je mestoma prepleteno z glavnim motivom. Tu povzame besedo znova basovski solo (s prvim tercetom soneta) in njegovo pobudo prevzame zbor z drugim tercetom. Orkestralna medigra prinaša v vedno burnejšem vzgonu odlomke glavnega motiva ter uvede trospjev solistov (alt, tenor, bas), ki se kasneje ob zvokih fanfare strne v unisono-četverospjev na besede zaključnega terceta. Neposredno po njem ga ponovi zbor (šesteroglasen) ob spremljavi vsega orkestra; s kombinacijo njegovega motiva, glavne misli sklepnega stavka in fanfare se zaključi simfonična kantata.

Delo je bilo komponirano in instrumentirano v razdobju od 1. septembra do 1. decembra 1936. leta ter je po obsegu največje simfonično delo, kar jih je bilo doslej pri nas izvajanih od domačega avtorja. Današnja izvedba je obenem prva.